

درگاه

۱ خزیران ۳۳۷

نومرو : ۴

برنجی سنه : برنجی جلد

لسانيات

(تورك) كلمه سنك مناي

شرق اسلام منابع تاريخي سنده تورك اسنى ايلك دفعه حضرت « يافت » ك اوغلنك آدى اولارق كوريبوروز . بوتون اسلام منبعلرى بو يك اسكى زمانلرده تورك اسمنده برذاتك موجوديتندن بحث ايديبور . « جام جم آيين » دهده « بلجاس » خانك اصل آدينك « تورك » اولدينى يازيليدر . شرق تاريخچيلرينك قبل التاريخ زمانلرده تورك نامنده برذاتك موجوديتندن بحث ايتملرغى بر روايت طرزنده ايشاح ايتك ايجاب ايدر . بناء عليه بو روايتك دوغريلقى ده اثبات ايتك هنوز غير قابل اولديندن قبول ايتكده دوغرى اولاماز . ساده بو كى روايتلردن توركلك يك اسكى بر قوم اولدينى اورتابه چتماز ايسه ده ذاقا تورك تاريخيله اشتغال ايدنلر بو جهتي تسليمده تردد ايتزلر .

« هلى شيرنوئي » نك بيله ذكر ايتديكى يافته « ابوالترك » ده نديكنه باقيلير ايسه « ده غينى » نك « هونلر تاريخ عمومى » نه قدر كچن بو معلومات تورك اسمك بورادن نشأت ايتديكى كوستره بيلير ايسه ده تورك نامنده كى بر ذاتك موجوديتى اثبات اولونمايجه بو جهتك قبول ده وارد خاطر اولايه چنى يك طيبى در . بونك ايجن شو معلوماتى هنوز بر روايت اولارق تلى ايتك لازم كليور .

چين تاريخلردن « هونلوغ » نو دولتك انقراضندن سوكر ا تشكىل ايدن « تو-كيو » اسمى آلتنده بر قوم موجود اولدينى اوكره نيوروز . تو-كيولر ك بزه براققلرى آبدلر وسائر معلوماتلر تورك اولدينى تحق ايتشد . بوقومك تورك اولدينى شهبه قالمايجه درجه ده محققيت دائره سنه كبرنج « تو-كيو » كلمه سنك « تورك » اسمنه بگزيمسى شايدان دقت اولمش اولماز . اصلا تورك اولان بر قومك آدينه قوشو بر دولتك « تو-كيو » ديمسى شايدان تدقيق بر مسئله اولاق لازم كلير . نجيب عاصم بك ائندى بو جهتي شوصورلرله اثبات ايديبورلر : « چين لسانده در » حرف اولدينى جهته الفاظ اجنبيه لك لسانلرله ايتقالنده بو حرفك يابسبتون حذف ويا ديكر بر حرف الله ابدالى عادت اولديندن تورك كلمه سنك « تو-كيو » شكنى آلمسى بوندن ناشيدر . « تورك تاريخيله اشتغال ايدن بر چوق مستشرقلر كده تو-كيو كلمه سنك « تورك » اسملندن بوزولدينى قبول ايتكارنجى ده سويلر ايسه ك مسئله ده زياده توضح ايتش اولور .

« تو-كيو » آدينك « تورك » اولدينى تحق ايتكدن سوكره تاريخده ايلك دفعه بو قومك اسمنى تورك نامى آلتنده كودمش اولوبوروز . تاريخك قيد ايتديكى تورك نامنده كى ك اسكى قوم چينيلر ك « تو-كيو » ديدكلرى بو حكومت اولوبور .

ماضييره خاطره لر

كوكل آريلنجيه سوكيللردن
قلبه او خياك چيقيدي يردن
شفاسز كدرلر صيزار نهايت ...

*

نهايت ، اك ياقين املار كده
زهرلى روزكارلر ايمر يرده ؛
كيدنه لبرابر كيدره سعادت .

*

قيريلش برقله سوك قالان يولداش
كيزلجه دوكون بيش اون داملا ياش ،
برده ، ياد ايديلن خاطره لر در .

*

چونكه هر سوچك سوكي كدرده ؛
سعادت ، صباحه قارشى كوكلرده
دوغان برييلديزك عمري قادارد ...

نجم العربية خليل

عاشق چلبى ، بو بيتله برابر نجائى نك قيرنده
شو قلمه نكده محكوك اولدينى سويله بور :

ديوانكى نجائى اكرچه قرالدهك
اومرى سن كه نامه املاك آخ اوله
الامركه خير دعادن اونوتيه
آكليجى اولنلرى آنلر كه صاغ اوله .

نجائى نك نسل ، دنيابه بيلير كه وفاتيله كنديسنده
يتمش اولدى . چونكه ، « اوغللرى اولشدر اما
هيچ برى عمردن بهره مند اولامشدر . بر قيزى
وار ايش . آنى ام الولد زاده عبدالعزىز چلبى كه
علوم عربيه ده بديع البديل وفوق ادبيه ده عديم
المديل ايدى . اماميه فتواستندن قاعد ايدوب فوت
اولشدر . بحسب الترتيب مذكور اولور . اول زمانده
يكي ملازم بولنوب اول قزن اكا ورمشدر . ائدن
دخى اولاد وجود بولامشدر . »

۱۸ ايس : ۱۲۳۷

محمد خالد

عاشق چلبى تذكره سنك افاده سى ، نجائى نك ،
احتضارنده برده نعت سويله ديكنى اينا ايديبور :
« وحين احتضارنده ديديكى بو نعتدر كه واقعه سنده
رسول الامى كوروب آخر نظمك بنم اشعارم اولسون
ديو اشارت بيوردقلزنده ديمشدر . مطلبى بودر :

شو سوزك اوله مثال كال اهل كال
سلاستنده خجل اوله سلسيل وزلال »

عاشق چلبيك بوقايدم كى افاده سنى او قودقندن
سوكر ا ، نجائى ، سوك دمنده غزلى ، بوقسه نعتى
سويله دى ، ياخود بر غزل ، برده نعتى سويله دى ؛
بوتى تبين ايتك مشكلشدر . اساساً عاشق چلبيدن
بشقه راويسى بولنديفته نظر آنجائى نك ، سوك دقيقه سنده
غزل ، ياخود نعت سويله ديكنه ودوستلرله اونكله
وداع ايلديكنه متداثر روايت تدقيقه محتاجدر . مع مانبه ،
بوراده نجائى نك وفاتنه عائد موجود بوتون تفصيلاتى
نقل ايتك ايتسه ديكز جهته بولر ك اوزرنده شيمد يك
فضله توقف ايتك لزوم كورمه دك .

نجائى نك قبرى ، شيوخ وفا تر به سندن آشاقى ،
اون قيسانه كيدن يوك اوزرنده ، اسكى بهلوانلر
تكيه سى جوارنده و خانه سى اتصالنده ايش . [۱]
سبى يك ديور كه ، « مزارى شيوخ وفا تكيه سى
قيرنده در . مرقدنجي فقير بنا ايتدم وموته بوقفردن
تاريخ صادر اولديك ذكر اولنور . تاريخ فوت نجائى :

نقل نجائى خانه تاريخ اولمغن

تاريخى سبى ديدى « كندى نجائى هاى »
عاشق چلبى ، سبى بكك ، نجائى نك وفاتنه
سويله ديكى بو تاريخى « اما نجائى صنمى سى ديكله
مروف شاكردى بو تاريخى قلب بعض حروفله
« كندك نجائى آه » شكلنه قويمشدر ، ديور . صنمى نك
تاريخى حاوى نظم شودر :

سن اى نجائى معرفت نظم ونثرله
اولمش ايكن ديار سخن ايمره بادشاه
زى الفعه نك بكري بشنجى كوفى تمام
جمه كيه سى ياسو نمازنده طوتدى راه
ناكاه ايتيندى صنمى بچاره رحلتك
تاريخ ديدى مونكه كندك نجائى آه .

سبى بك ، مزارينك لوحه سنه كندى سويله ديكى
تاريخ ايله ، نجائى نك شعرلردن بو بيتى كوفى خطله
يازديرمشدر :

بر سنكدل فراقنه اولن نجائيك
باله صرصر ايله يابسز مزارنجى

[*] تذكره سبى ، صيفه : ۱۴۲ — تاريخ ادبيات
عجائيه ، فائق رشاد بك ، صيفه : ۱۸۹